BURHAN DOĞANÇAY'IN KOLAJ TEKNİĞİ İLE ÜRETTİĞİ DUVAR TEMALI ESERLERİNDE PALİMPSEST KAVRAMI

Mert YAVAŞCA
Arş.Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, mert.yavasca@deu.edu.tr
Şerife ASLAN YAVAŞCA
Arş.Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, serife.aslan@deu.edu.tr

ÖZET

Kolaj, bağlamından koparılıp farklı aidiyetliklerle bir araya getirilen, zamanlararası imgelerin yeni bağlamlara taşındığı, benzersiz inşa pratiği ile en önemli sanatsal üretim anlayışlarından biridir. Günlük gerçeklikten alınan öğelerin yapıtta kullanılmasının yarattığı kopukluk ve birbirinden farklı yapıda görüntülerin bilinçli olarak bir arada kullanılması, modern sanat dilinin geleneği haline gelmiştir. Kolaj bir uygulama disiplini olmanın ötesinde; bir düşünme biçimine ve dünyayı görme şekline evrilmiştir. Modern hayatın karmaşık ve çok parçalı yapısı, kolajın teknik üretim özellikleriyle daha önce bir sanatsal tasarım pratiğinde görülmediği ölçüde kesişmiştir. Yirminci yüzyılın başından günümüze, sanatın her alanında kolajla karşılaşıyor olmamızın sebebi; bu tekniğin modern insan yaşamının yansıması ve günümüz insanının kendini ifade etme biçimi olması, çağın ruhunu temsil etmesidir. Kolaj, Modern akımlarla kimliğini oluşturmuş, bunun yanında; eklektik, çok katmanlı, yapıbozumcu ve çok zamanlı özellikleriyle postmodern dönemin görsel kimliğine fazlasıyla uymuştur.

Burhan Doğançay'ın sanat üretimi pratiklerinde, gezdiği şehirlerde karşılaştığı duvarlar önemli bir itici güç olmuştur. Zamanın taşıyıcısı ve yaşananların kırıntıları olarak duvar yüzeyleri Doğançay için içine inşa edildikleri toplumların nabzını tutmaktadır. 1970-1980 yılları arasında Doğançay, kendi görme ve düşünce sistemini yapıtlarına aktarabileceği bir teknik olarak kolajı kullanmaya başlar. Karşılaştığı duvarlardan elde ettiği malzemeleri, kendi ürettiği kurmaca duvarlarında yeniden bir araya getirerek farklı bir mekân ve zaman algısı oluşturma potansiyelini sorgular. Yan yana ve üst üste getirilen tüm imgeler, hafıza ve gerçeklik bağlamında, Doğançay'ın şahsi psikocoğrafyasından ve belleğinden izler taşıyacaktır.

Bu noktada sanatçının kurduğu bu yeni zaman ve mekân, Palimpsest kavramıyla ilişkilendirilebilir. Palimpsest kavramı "yeniden kullanılmış parşömen" olarak tanımlanabilir. Eski çağlarda kağıt kıtlığı sebebiyle, kullanılmış parşömenlerin üzerindeki mürekkebin kazınarak, yeniden yazı yazılabilecek hale getirilmesi ve bu yöntemle yeni kitaplar üretilmesi

eylemidir. Günümüze gelen süreçte ise Palimpsest, sinema, mimarlık, edebiyat ve plastik sanatlar alanında değişen düşünsel boyutlarda tanımlanagelmiştir. Burhan Doğançay'ın kolaj ile ürettiği duvar temalı eserlerde, biraraya gelen imge parçacıkları, üst üste ve yan yana oluşturdukları bütünlüklü kurmacada tıpkı sanatçının belleği gibi palimpsest bir yüzey oluşturur. İmgeler, sanatçının mekâna ve zamana yeni bir yorum getirdiği bu psikocoğrafik kurmacada hem birarada hem de bağımsız yer edinirler. Uzun yıllar Amerika'da yaşadıktan sonra Türkiye'ye dönen Burhan Doğançay'ın eserlerine, üretimini yaptığı dönemin geçerli düşünce ve sanat akımları çerçevesinde değerlendirmek ve konumlandırmak, sanatçının evrensel sanat camiasındaki yerini ve kişiliğini sağlamlaştırması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kolaj, Palimpsest, Doğançay, Duvar.